

Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Αρχεῖον Ιωάννου Καποδίστρια, επιμέλεια Κώστα Δάφνη, τ. Α'

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.380](https://doi.org/10.12681/makedonika.380)

Copyright © 2015, Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Σ. Ι. (1977). Αρχεῖον Ιωάννου Καποδίστρια, επιμέλεια Κώστα Δάφνη, τ. Α'. *Μακεδονικά*, 17(1), 446–447. <https://doi.org/10.12681/makedonika.380>

Ἀρχεῖον Ἰωάννου Καποδίστρια, ἐπιμέλεια Κώστα Δαφνῆ, τ. Α', ἐκδ. «Ἐταιρείας Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν», Κέρκυρα 1976, 8ον, σελ. λη' + 324.

Ἄνταποκρίνεται ἀναμφίβολα στήν πραγματικότητα ἡ διαπίστωση στήν ὁποία καταλήγουν τόσο ὁ ἐκδότης τοῦ Ἀρχείου Καποδίστρια κ. Κων. Δαφνῆς στό γενικό εἰσαγωγικό σημειώμα του πού προτάσσεται στόν Α' τόμο τοῦ Ἀρχείου, ὅσο καί ὁ κ. Κων. Δημαρᾶς στόν ἐμπεριστατωμένο πρόλογο πού ἀκολουθεῖ: Ὁ Καποδίστριας, πού ὡς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος συνδέσσε τή μοῖρα τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ζωῆς του μέ τήν ἀρχή τοῦ βίου τοῦ ἀναγεννώμενου ἔθνους, γίνεται περισσότερο ἄγνωστος ὅσο ἡ συγγραφική ἐνασχόληση γύρω ἀπό τή ζωή καί τὸ ἔργο του πολλαπλασιάζεται. Ἡ ἀντινομία αὐτή δέν εἶναι τόσο δυσεξήγητη, ἀν ληφθῆ ὑπόψη τὸ γεγονός ὅτι ὁ καθένας χρησιμοποίησε τὰ Καποδιστριακά κείμενα, πού ἀνακαλύπτονταν σέ ἰδιωτικά καί κρατικά ἀρχεῖα, κατὰ τρόπο πού ὑποβοηθοῦσε τήν ἀποψη, θετική ἢ ἀρνητική, ἐπαινετική ἢ κατακριτική, τήν ὁποία ἤθελε ἐκ προοιμίου νά ὑποστηρίξῃ. Ἐτσι τὸ ἀρχεῖο ἔλικό δέν κατηύθυνε μέ τὸ περιεχόμενό του καί τήν κριτική τῶν ἰδεῶν καί τῶν γεγονότων, πού περιέχονταν σ' αὐτό, τὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴ συναγωγή ἀντικειμενικῶν συμπερασμάτων, ἀλλὰ χρησιμοποίηθηκε ὡς μέσο, κατατεμαχιζόμενο πολλές φορές ἀπὸ τὴ σκοπιμότητα, γιὰ νά ὑπηρετηθῆ ἢ πρόθεση πού εἶχε τεθῆ ὡς σκοπὸς τῆς συγγραφῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς δρόμους πού διάνοιγε τὸ ἀποκαλυπτόμενο ἀρχεῖο ἔλικό. Μ' αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, ὅσο τεράστια κι ἂν εἶναι ἡ βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ τὸν Καποδίστρια, ὀλοκληρωμένη σύνθεση τῆς πολυδιάστατης προσωπικότητάς του δέν εἶναι δυνατόν νά ἔχουμε.

Ἦταν, γι' αὐτό, ὀρθοτάτη ἡ σύλληψη τῆς ἰδέας ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν καί μεγάλη ἔθνηκη προσφορά ἢ ὑλοποίησή της: νά ἐκδώσῃ, δηλαδή, σέ σειρά τῶμων—λέγεται ὅτι θά φτάσουν τοὺς 15— ὅλα τὰ σωζόμενα Καποδιστριακά κείμενα σέ κρατικά ἢ ἰδιωτικά ἀρχεῖα στήν Ἑλλάδα καί στό ἐξωτερικό. Θά δοθῆ μέ τὸν τρόπο αὐτὸ στοὺς μελετητές ὅλο τὸ ἔλικό πού ὑπάρχει καί θά ἔχουν στή διάθεσή τους ὀλοκληρο τὸ περιεχόμενο τῶν κειμένων καί ὄχι ἀποσπάσματα τὰ ὁποία ἀλλοίωσαν τήν εἰκόνα. Ἐτσι, μέ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, θά ἀναδυθῆ ἡ μορφὴ τοῦ Κυβερνήτη καί τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως πραγματικά ἦταν καί ὄχι ὅπως, ἀνάλογα μέ τὴν τοποθέτηση τῶν συγγραφέων, ἐμφανιζόταν. Ὅταν, ἐπομένως, ὀλοκληρωθῆ ἡ ἐκδοσιὴ τῶν κειμένων, οἱ συγγραφεῖς θά εἶναι ὑποχρεωμένοι νά κινηθοῦν στὰ πλαίσια πού αὐτὰ ὑπαγορεύουν μέ τὸ περιεχόμενο τους καί θά ἀφήσουν τὸν ἀδικαιοῦλο ἐξωραϊσμό καταστάσεων ἢ τὴν ἐμπαθὴ κατὰκριση.

Ἀπὸ τὸν Α' τόμο τοῦ Ἀρχείου διαπιστώνεται μέ πόση συνείδηση εὐθύνης ἐργάστηκαν οἱ ἐκδότες. Οἱ δυσκολίες πού ἔπρεπε νά ξεπεράσουν ἦταν πολλές καί ἀναφέρονταν κυρίως στή μέθοδο ἐμφανίσσεως τοῦ ἀρχεῖο ἔλικου. Προτίμησαν τελικά νά παρουσιάσουν τὰ κείμενα μέ χρονολογικὴ βάση καί ἡ ἀπόφασή τους αὐτὴ πρέπει νά θεωρηθῆ ὀρθή, γιὰ τὴ διευκολύνεται ἔτσι ὁ μελετητῆς νά παρακολοθησῆ τὴ ζωή, τὶς ἀποφάσεις, τὶς προθέσεις, τὸ ἔργο καί τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολιτικοῦ στήν ἐξελεγκτικὴ πορεία τους, ἐνῶ ταυτόχρονα παρέχει τὴ δυνατότητα δημιουργίας αὐτοτελῶς ἐνοτήτων πού συνδέονται μέ μιά συγκεκριμένη ἀποστολὴ ἢ δραστηριότητα. Χρησιμοποίησαν ἄλλων μεθόδων, ὅπως παρατηροῦν καί οἱ ἐκδότες, θά ἐμπόδιζε τὸ εὐρὺ κοινὸ νά χρησιμοποίησῃ τὴν ἐκδοσιὴ κατὰ τρόπο πού νά βοηθῆ στήν κατανόηση τῆς προσωπικότητάς τοῦ Κυβερνήτη. Μία ἄλλη μέθοδος ἐξ ἄλλου θά ὑποχρέωνε τὸν ἐκδότη νά διαχωρίσῃ τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Καποδίστρια, πράγμα πού, ὅπως εὐστοχα σημειώνει καί ὁ Κ. Δημαρᾶς σέ σχετικὴ κριτικὴ παρουσίαση τοῦ ἔργου, προκειμένου γιὰ τὸν Κυβερνήτη εἶναι πολὺ δύσκολο, ἀφοῦ ἰδιωτικὴ καί δημόσια ζωὴ συνυφαίνονταν κατὰ τρόπο ἀξεδιάλυτο καί κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἀποτυπώνονταν στὸ κείμενο.

Μετά τὰ προλογικά κείμενα τῶν κ. Δαφνῆ (σ. ζ' -ιβ') καί κ. Δημαρᾶ (σ. ιγ' -κβ'), δημο-

σιεύεται ἓνα κατατοπιστικό χρονολογικό σημείωμα (σ. κγ' - λη'), πού ἀναφέρεται στὸν ἰδιωτικό καὶ δημόσιο βίο τοῦ Κυβερνήτη, μὲ παράλληλη ὑπόμνηση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Στὴ συνέχεια δημοσιεύεται (σ. 1-83) κατ' ἐξάιρεση καὶ ἐκτός χρονολογικῆς σειρᾶς ὡς Μέρος Α' τὸ ὑπόμνημα τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸν τσάρο Νικόλαο, μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὴ διπλωματικὴ ὑπηρεσία τῆς Ρωσίας, τὸ γνωστὸ ὡς *ἈUTOβιογραφία*, σὲ μετάφραση καὶ σχολιασμό τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ Μιχ. Λάσκαρι. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν *ἈUTOβιογραφία* παρουσιάζονται τὰ κείμενα δύο μεγάλων ἐνοτήτων: Μέρος Β', *Ἀποστολὴ εἰς Κεφαλληνίαν* (σ. 85-220) καὶ Μέρος Γ', *Ἐκπαιδευτικὴ δρᾶσις* (σ. 221-295) ἀφοῦ προτάσσεται σὲ κάθε μίᾳ ἀπ' αὐτὲς κατατοπιστικὸ προεισαγωγικὸ σημείωμα. Τὰ ἔγγραφα τῆς πρώτης ἐνότητος, 48 στὸ σύνολό τους ἀπὸ τὰ ὅποια δημοσιεύονται μεταγγραμμένα καὶ μεταφρασμένα ἀπὸ τὰ ἰταλικά 20 πού θεωρήθηκαν ὅτι σχετίζονται ἄμεσα ἢ ἕμμεσα μὲ τὸν Καποδίστρια ἀποδείχνουν τὶς ἱκανότητες καὶ τὶς ἀρετὲς του καὶ προοιωνίζουν τὴ μετέπειτα ἐξέλιξή του. Μὲ τὶς πρωτοβουλίες καὶ τὸ δυναμισμό του ὁ Καποδίστριας μετέθεσε σὲ δεύτερο πλάνο τὴ συμβολὴ τοῦ Σιγούρου στὴν ἀποστολὴ αὐτὴ μὲ τὶς δύο φάσεις (27-4-1801 μέχρι 25-8-1801 καὶ 22-9-1802 μέχρι 9-10-1802), τῆς ὁποίας βασικὸς σκοπὸς ἦταν ἡ συγκρότηση τοπικῆς κυβερνήσεως στὸ νησί καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς τάξεως. Τὰ ἔγγραφα πού εἶχαν χρησιμοποιηθῆ παλαιότερα ἀπὸ Ἐπτανήσιους ἱστορικοὺς γιὰ τὴ συγγραφή μελετῶν, δίνονται αὐτὴ τὴ φορὰ ὀλόκληρα, χωρὶς τὶς περικοπὲς τοῦ παρελθόντος. Τὴ μεταγραφὴ καὶ τὴ μετάφραση πραγματοποιοῖσε ὁ κ. Ἀριστείδης Στεργέλλης, τὸ Κέντρο Ἑρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἡ δεύτερη ἐνότητα περιλαμβάνει κείμενα τὰ ὅποια ἀναφέρονται στὴν ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα τοῦ Καποδίστρια. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενό τους ἐπισημαίνεται ἡ τεράστια σημασία πού ἔδινε ὁ Καποδίστριας στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἐκπαιδευτικῆς ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξη γιὰ τὰ ὅποια ἡ Βενετία σκόπιμα δὲν εἶχε δεῖξει κανένα ἐνδιαφέρον. Κατὰ βάθος ἀνάλυση, συνοπτικὴ ἀλλὰ περικτικὴ, τῶν στοχασμῶν τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὴν Ἐκπαίδευση ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Κ. Δημαρᾶς στὰ Προλεγόμενά του, ἐνῶ τὴν κατάστασι πού ἐπικρατοῦσε ἀπὸ ἐκπαιδευτικὴ ἀποψη πού Ἐπτανήσιους ἐπι Βενετοκρατίας, περιγράφει τὸ προεισαγωγικὸ σημείωμα τῆς ἐνότητος. Τὴ μεταγραφὴ καὶ μετάφρασι ἀπὸ τὰ ἰταλικά τῶν κειμένων ἐπιμελήθηκε ἐδῶ ὁ ὑφηγητὴς τῆς ἔδρας τῆς Ἱστορίας τῶν Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων κ. Γεώργιος Πλουμίδης. Ἀπὸ τοὺς φακέλους τοῦ Ἀρχεῖου τῆς Ἰονίου Γερουσίας, ὅπως σημειώνεται, χρησιμοποιήθηκαν μόνον ἐκεῖνα τὰ ἔγγραφα πού ἀναφέρονται στὴ δράσι τοῦ Καποδίστρια ὡς Ἐπιθεωρητῆ Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Διευθυντῆ τῆς Δημόσιας Σχολῆς Τενέδου. Τὰ ἄλλα, σημαντικῆς ἀξίας ἔγγραφα, πού καλύπτουν καὶ τὰ εὐρύτερα ἐκπαιδευτικὰ τὸ ἐνδιαφέροντα, λείπουν ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο, παρ' ὅλο πού ἔχουν χρησιμοποιηθῆ παλαιότερα γιὰ τὴ συγγραφή μελετῶν. Οἱ ἐκδότες ἀναγκάστηκαν νὰ δημοσιεύσουν τὰ κυριότερα ἀπ' αὐτά, γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ παρουσιάσουν μίᾳ πληρέστερη εἰκόνα τῆς σημασίας πού ἔδινε ὁ Κυβερνήτης στὴν ἐκπαίδευσι, πράγμα πού τὸ ἐπιβεβαίωσε μὲ τὴ στάσι του κι ὅταν ἀνέλαβε τὶς τύχει τῆς Ἑλλάδος. Ὁ τόμος ὀλοκληρῶνεται μὲ τὸν ἀπαραίτητο ὑπομνηματισμὸ καὶ τὴν παράθεσι βιβλιογραφίας (σ. 297-314), καθὼς καὶ ἀλφαριθμητικὸ εὐρετήριο σ. 315-320).

Ἡ ὀλοκλήρωσι τοῦ ἔργου πού προγραμματίστηκε θὰ ἀποτελεσῆ ἀνεκτίμητη ἔθνηκη προσφορὰ. Εἶναι μίᾳ πνευματικῆς οἰκοδομῆ πού θὰ χριστὴ πέτρα στὴν πέτρα μὲ πολλὰ ἰδρώτα καὶ κόπο. Ὁφείλε, ὅμως, τὸ ἔθνος νὰ τιμῆσι κάποτε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ μνήμη τοῦ πρώτου Κυβερνήτη του, αὐτοῦ πού μετέτρεψε τὰ εἰρήια τῆς μεγάλης ἔθνεργασίας σὲ κράτος, γιὰ νὰ δοθῆ ἡ δυνατότητα στοὺς ἔρουνητὲς νὰ μελετήσουν τὴ μορφή του μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες καὶ στίς πραγματικὲς διαστάσεις τῆς. Στὴν *Ἐταιρεία Κερκνηραϊκῶν Σπουδῶν* καὶ ἰδιαίτερα στὸν Πρόεδρό της καὶ πνευματικὸ ἐργάτη κ. Κων. Δαφνῆ, πού ἐπωμίστηκε τὸ βάρος τῆς προσπάθειας αὐτῆς, ἀξίζει κάθε ἔπαινος.